

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Får det lov att vara lite elevinflytande?

- En jämförande studie av elevinflytande mellan kommunal skola och friskola.

Emma Theiland Nilsson & Louise Andersson

LAU690

Handledare: Klas Andersson

Examinator:

Rapportnummer:

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Får det lov att vara lite elevinflytande?

- En jämförande studie av elevinflytande mellan kommunal skola och friskola.

Författare: Emma Theiland Nilsson & Louise Andersson

Termin och år: HT 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Klas Andersson

Examinator:

Rapportnummer:

Nyckelord: Elevinflytande, skolform, marknadsiering

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur eleverna uppfattar sitt inflytande på lektionsnivå samt om det finns skillnader i elevernas uppfattning av möjligheterna till elevinflytande beroende på skolform. Undersökningen har genomförts genom en kvantitativ enkätundersökning. Enkäten genomfördes på två kommunala skolor respektive två friskolor i västra Götaland. Resultaten visar att det finns signifikanta skillnader mellan skolformerna där eleverna på friskolorna känner att de har större möjlighet att påverka lektioners innehåll och upplägg. Skillnaden antas kunna förklaras genom den marknadsieringsprocess som har skett sedan friskolereformen i början på 1990-talet. Trots skillnader i elevinflytande är upplevelsen av möjligheten att kunna påverka överlag väldigt låg.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Tidigare gjorda studier	5
2.1. Demokrati och skolan – demokratins plats och funktion	5
2.1.1. Elevinflytandets nivåer – från skolans styrning till lektionsnivå	6
2.2. Marknadisering och elevinflytande	10
2.2.1. Friskolor och konkurrens	11
2.2.2. Friskolors profilering	11
3. Metod	13
3.1. Kvalitativ eller kvantitativ undersökning?	13
3.2. Enkätens utformning	13
3.3. Bortfall	14
3.4. Urval	14
3.4.1. Elever	14
3.4.2. Skolor	14
3.5. Forskningsetik	15
3.6. Analysinstrument	15
4. Resultat	16
4.1. Viktighetsindex och möjlighetsindex	16
4.2. Upplevelseindex	19
4.3. Beslutsformer	21
4.4. Klassråd	23
4.5. Utvärdering	24
4.6. Ämnesindex	25
5. Diskussion	28
6. Referenser	31
6.1. Elektroniska referenser	32
7. Bilaga enkät	33

Diagramförteckning

Diagram 1 – <i>Socioekonomisk bakgrund</i>	15
Diagram 2 – <i>Viktighetsindex</i>	16
Diagram 3 – <i>Möjlighetsindex skolform</i>	17
Diagram 4 – <i>Möjlighetsindex skola</i>	17
Diagram 5 – <i>Upplevelseindex 1</i>	19
Diagram 6 – <i>Upplevelseindex 2</i>	20
Diagram 7 – <i>Beslutsform</i>	21
Diagram 8 – <i>Har ni klassråd?</i>	23
Diagram 9 – <i>Ämnesindex</i>	25
Diagram 10 – <i>Ämnesindelning</i>	26

1. Inledning

”Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas” (SFS 1991: 1107, kap 2)

Under 1900-talet blev begreppet demokrati en självklar styrform för många samhällen runtom i världen. Även i skolan infördes demokratiska värderingar genom pedagoger som John Dewey. I Sverige behandlade skolkommisionen så tidigt som 1946 frågan om hur eleverna skulle utbildas till demokratiska medborgare genom att utöva inflytande i klassrummet. (Wiklund 1998:11) När den nya läroplanen kom ut 1970 (Lgy 70) var fokuset på skoldemokrati än större. Här betonas skolornas skyldighet att lära eleverna att bli demokratiska medborgare. Eleverna skulle få ”bära sin del av ansvaret för gruppens och hela skolans gemensamma angelägenheter. Inte minst viktigt är att eleverna blir delaktiga i uppläggningsen av undervisningen och urvalet av stoff i den enskilda klassen och gruppen.” (Lgy 70 s.17). Därefter har varje uppdatering av läroplanerna försökt klargöra hur processen skall gå till. Många undersökningar visar dock att skolornas implementering av demokrati är bristfällig. Trots införande av såväl elevråd och klassråd som regleras i gymnasieförordningen samt en lagstadgad rätt i skollagen att ha inflytande över sin utbildning känner många elever att de är maktlösa.

I början av 1990-talet infördes en reform som syftade till att ge elever och föräldrar möjligheten att fritt få välja skola. Trots att reformen har lett till att elever har möjligheten att påverka valet av skola visar undersökningar att samma möjligheter inte finns gällande påverkan inom skolan. I samband med reformen infördes skolpengen som följer med barnet till den skola föräldrarna väljer. Detta innebar i sin tur att fler friskolor startades då det var möjligt att finansiera dem genom skolpengen. En konsekvens av denna utveckling är att skolorna idag är tvungna att profilera sig med speciella ämnesinriktningar eller pedagogiska teorier för att locka elever. Det är inte ovanligt att gymnasieskolorna idag lockar elever att välja deras skola genom att dela ut produkter såsom datorer. Men det innebär även att skolorna måste lyssna mer till föräldrars och elevers önskemål om utbildning.

Som tidigare nämnts finansieras både friskolorna och kommunala skolor genom kommunal skolpeng. Skillnaden dem emellan är att friskolorna styrs av en fristående privat eller offentlig aktör. Skolverket är huvudman för båda skolformerna och har rätt att bestämma vilka skolor som får startas. Friskolorna är skyldiga att följa läroplanernas värdegrund om demokrati, solidaritet och jämställdhet. Kraven som ställs på friskolorna är att de är öppna för alla elever samt att de tillhandahåller skolmältider, skolhälsovård samt modersmålsundervisning. Friskolor får heller inte ta ut en avgift ifrån sina elever, detta är enbart möjligt för privata skolor. Däremot är alla friskolor vinstdrivande då de är fristående verksamheter.

Dagens läroplan uttrycker vikten av inflytande i skolan. Huruvida detta uppföljs eller inte är av stor vikt för alla som rör sig i skolans värld. Då i princip all forskning inom området visar att eleverna har en stor vilja att påverka sin utbildning räcker det inte enbart med lagstadgade rättigheter utan det måste även genomföras i praktiken. Tidigare forskning visar att lärare på gymnasieskolorna anser att målet är svårt att konkretisera. Många hävdar att elevernas mognad inte är tillräckligt hög för att vara delaktiga i besluten om deras undervisning. Många lärare är även stressade över att hinna med att uppfylla de kunskapsmål som finns i läroplanen och känner därför att de inte har möjlighet att släppa in eleverna i

lektionsplaneringen. Trots mycket tidigare forskning om elevinflytande saknas en jämförelse mellan de två skolformerna friskola och kommunala skolor.

Syftet med uppsatsen är att undersöka och kartlägga hur gymnasieelever uppfattar sitt inflytande på lektionsnivå samt om det finns skillnader i elevernas uppfattning av möjligheterna till elevinflytande beroende på skolform. Med innehåll menas de ämnen och områden som tas upp i kurserna. Upplägget har definierats som redovisningsformer, prov, material som används i undervisningen, tid för varje delmoment i ämnet, undervisningsform, lokaler. Har eleverna möjligheter att påverka lektionernas innehåll utifrån sina intressen eller behov. Får eleverna vara med och planera lektionernas upplägg. Intressant för undersökningen har också varit vilka möjligheter i form av beslutsfattande som gymnasieelever upplever att de har samt om det finns skillnader gällande elevinflytande i de olika kärnämnen.

De centrala frågorna är:

- Vilket inflytande anser sig gymnasieeleverna att de har att påverka lektioner?
- Finns det några skillnader beroende på skolform vad gäller elevernas uppfattning om inflytande på lektionsnivå?

2. Tidigare gjorda studier

2.1. Demokrati och skolan – demokratins plats och funktion

”En demokrati är mer än en styrelseform, den är i första hand en form av liv i förening med andra, av gemensam, delad erfarenhet.” (Dewey 1997:127)

Den forskning som bedrivits kring elevdemokrati fokuserar främst på huruvida eleverna lämnar skolan med en demokratisk kompetens. Med inflytande menas att eleverna ska ha rätt att vara med och bestämma i beslut som rör deras skolgång. Att låta eleverna ha inflytande över sin utbildning handlar om mer än att enbart ge dem insyn och kontroll. Eleverna skall ha möjlighet att ha inflytande på alla nivåer i skolan allt ifrån lektionernas utformning till skolans organisation. Inflytandet ska bana väg för den demokratiska kompetensen som elever bör lämna skolan med (Larsson 2003:156-157). Skolan bör alltså fungera som en demokratisk arena som skapar en vilja i eleverna att påverka.

Thomas Englund tar i sin artikel ”skolan och demokratin – på väg mot en skola för deliberativa samtal?” upp hur skolan under 1980–90-talet gick ifrån det demokratiska fostrandet mot en mer traditionell kunskapsskola. Englund gör skillnad mellan två synsätt av demokratins roll i skolan, den funktionalistiska och den normativa demokratiuppfattningen. Den funktionalistiska innebär enligt Englund att demokratin är ett kunskapsområde som alla andra. Vissa elever kommer att ha intresse av det och andra inte, precis som vilket annat område som helst. Den normativa demokratiuppfattningen innebär att eleverna skall lära sig att förstå hur demokrati fungerar bland annat genom att delta i demokrati. Den innefattar ett synsätt där man ser demokrati som något mer än en styrform utan snarare som en form av liv (Englund 2003:51). Förenklat innebär det att eleverna kan lämna skolan antingen med kunskaper om demokrati eller antingen kunskaper i konsten att utöva demokrati.

Englund hävdar att skolan har separerats från den stora demokratin det vill säga samhällets. Istället handlar demokratin i skolan enbart om skolans värld. Till följd av detta hävdar Englund att i dagens skola så har frågor om demokrati omvandlats till frågor om inflytande (2003:58). I artikeln ”Från illusion till konkretion? Om förutsättningarna för demokratifostran i skolan och lärarutbildningen” så tar Hans Albin Larsson upp lärarens roll i den demokratiska utbildningen och vikten av att lärarna besitter rätt kunskaper och kompetens för att kunna utbilda eleverna i demokrati: ”Skolans lärare skall inte enbart föra diskussioner kring värdegrundsfrågor. De skall också behärska beslutsprocessen så att de aktivt kan påverka besluten och träna eleverna i samma sak” (Larsson 2003:153). Larsson menar att det är stor skillnad på att undervisas om demokrati och att undervisningen sker demokratiskt. Larsson uppmärksammar även det faktum att läroplanernas otydlighet i hur elevinflytandet skall ske är problematiskt och leder till olika metoder och grader av elevinflytande i skolorna. (2003:156–157).

Skolan bör alltså sträva efter att eleverna deltar i den demokratiska processen. Det som utmärker en deltagardemokrati är precis som det låter att man tillåts att aktivt delta i demokrati processen, inte enbart genom att välja representanter i form av politiker eller elevrådsrepresentanter. I skolan förekommer ofta tre former av demokrati dels individuell demokrati vilket innebär varje individs möjlighet att påverka, dels kollektiv demokrati vilket utövas i exempelvis klassråd och slutligen den representativa demokratin som utövas i form

av exempelvis elevråd. Den individuella demokratin är elevernas möjlighet att påverka sin undervisning och den betonas i Lpf 94. Demokratin på individnivå är ett sätt att använda deltagardemokrati i skolans värld. Denna form av demokrati kan även kallas informell då den handlar om det som sker dagligen i klassrummet till skillnad från den formella demokratin som handlar om skolans styrning.

Skollagen och läroplanen uttrycker tydligt vikten av elevinflytande. Det lyfts fram att eleven ska ha rätt till inflytande över såväl innehåll som form. Utöver de mål och riktlinjer som finns att hitta skollagen och i läroplanen så pekar tidigare forskning på att ett större demokratiskt deltagande leder till att deltagandet upplevs som effektivt och meningsfullt. (Jarl 2004:31). Jarls avhandling *”En skola i demokrati? Föräldrarna, kommunen och dialogen”* lyfter fram styrning genom samverkan. Jarl menar att styrning är som en process, där beslut är något som växer fram genom ett pågående samspel mellan olika aktörer. De personer som berörs av beslutet får själva vara med och tycka och de politiska organen och deras företrädare får input från personer med andra perspektiv och erfarenheter. På så vis antas besluts kvaliteten öka (2004:32).

I en rapport från Stockholms läns skolnämnd *”Elevinflytande i gymnasieskolan”*, tas även en annan viktig aspekt av elevinflytandet upp. Man menar att elevinflytande inte bara bör vara en metod för att forma eleverna till demokratiska medborgare utan även en metod för bättre inläring. Man återkopplar till forskning som talar om betydelsen av elevinflytande inte bara som en metod för eleverna att få kontroll över sin skolgång men som en viktig del i inlärningsprocessen (Läns skolnämnden 1990:2).

2.1.1. Elevinflytandets nivåer – från skolans styrning till lektionsnivå

”Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas” (SFS 1991: 1107, kap 2)

”De demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. Elevernas inflytande på såväl innehåll som former skall vara viktiga principer i utbildningen. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer.” (Lpf 1994:32)

När det gäller tidigare forskning kring elevinflytande vilket innefattar såväl klassråd som förmågan att påverka undervisningen, så tenderar de att nå liknande resultat. Vare sig det handlar om lärares eller elevers uppfattningar så är elevinflytandet i dagens skola lågt. Detta trots att det är en skyldighet från skolans sida att se till att eleverna får vara med och styra över sin skolgång.

I avhandlingen; *Elevinflytandets många ansikten* av Eva Forsberg, studeras snarare elevinflytande i sig och Forsberg försöker inte kartlägga huruvida elever har inflytande eller inte. Med andra ord går hon inte in och studerar hur det faktiskt ser ut på landets skolor utan lutar sig snarare på tidigare gjorda undersökningar i ämnet. En central punkt som behandlas i avhandlingen är elevers stora vilja att få påverka utformningen av undervisningen. Dock finns det tendenser som pekar på att eleverna har gett upp förhoppningen om att kunna förändra undervisningen (Forsberg 2000:100). Den feedback hon får från en del av lärarna är att deras uppgift som lärare är att utveckla elevernas olika kvaliteter och att detta kräver en viss styrning. Dessa yttranden leder till att Forsberg problematiserar kring relationen mellan statlig styrning och elevinflytande (2000:104). Hon kommer fram till att motiveringar för elevinflytande behöver diskuteras i förhållande till andra elever, till skolans uppgifter och i ett

bredare samhällsperspektiv (2000:117). Bland annat diskuteras det i avhandlingen att elevdemokrati har en förmåga att dyka upp vid olika tidpunkter som en lösning på olika problem. Några av de problemen som tas upp är: ökat antal elever i specialundervisningen, ungas krav på inflytande, bristande disciplin i skolan och ekonomiska svårigheter. Forsberg vill med andra ord lyfta fram att elevinflytande inte alltid är något av godo givet (2000:122).

Tidigare forskning pekar på att elever vill ha inflytande i skolan men att de känner att de inte har det, detta visar rapporten; *Inflytande på riktigt – Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar* från skolkommittén. Rapporten vill öppna en dialog om elevers inflytande över det egna lärandet och innehåller i det stora hela inga förslag till hur det är möjligt att öka elevinflytandet i skolor runt om i Sverige. Tanken med rapporten är att ge en bild av hur det ser ut på landets skolor främst utifrån elevers uppfattningar (SOU 1996:4). Rapporten sammanfattar tidigare undersökningar kring elevinflytande och lyfter på så vis inte fram några nya resultat kring elevinflytande. Det lyfts i rapporten fram att det på många skolor existerar klassråd vilket lyfts fram som ett forum för inflytande, men att det finns en brist på inflytande när det gäller själva undervisningen, upplägget och planering (1996:37).

Vidare presenteras det i rapporten att hos tjejer är viljan att påverka större än hos killar och tjejer upplever också i större grad att de har möjligheten att påverka. Ju sämre en elev tycker om läraren och innehållet i ämnet desto mindre tycker de att de kan påverka undervisningen. Vissa elever känner också att de inte får något gensvar när de kommer med förslag och känner på så vis att det inte är lönt att yttra sig (1996:38–39). Gymnasieeleverna i rapporten efterlyser en dialog mellan lärare och elev. Många gymnasieelever menar att de har större möjlighet att påverka upplägget än innehållet (1996:42–43).

Gun Wiklund har i sin rapport ”Gymnasieelevers upplevelser av och syn på elevinflytande” genomfört en enkätundersökning bland alla 2648 gymnasieelever i årskurs två i Malmö läsåret 94/95. Wiklunds avhandling rör sig på flera olika nivåer i skolan dels på den representativa nivån där eleverna fått svara på möjligheten att påverka genom skolkonferenser, elevråd och klassråd. Även den individuella nivån undersöks genom generella frågor om möjligheten att påverka undervisningen. Malmö är en stad som har en lång forskningsbakgrund inom just elevinflytande. Det påbörjades redan under 1970 talet. Forskning inom området förväntades ha en positiv effekt på elevinflytandet i Malmös skolor. Dock finner inte Wiklund stöd för detta i sina resultat, skolan har inte förbättrats sedan dess när det gäller elevinflytandet. Trots att man haft stort fokus på elevinflytande i regionen så har utvecklingen i princip stått still. Wiklunds resultat visar att endast hälften av gymnasieeleverna upplever sig ha tillräckligt med inflytande i skolan. Dessutom finner hon att eleverna eftersträvar att ha inflytande över sin utbildning både när det kommer till lektionerna och vad som sker på skolan (Wiklund 1998:82). Några av de mer intressanta resultat som kom fram i studien visar att elever på yrkesförberedande utbildningar upplever sig ha större inflytande på undervisningen än vad de som går på studieförberedande utbildningar gör (1998:106). Paradoxalt nog finns det även forskning som visar att elever i grundskolans tidigare år har mer inflytande än elever i gymnasieskolan (Mattson & Svensson 1994:9).

I rapporten från länskolnämnden har man under tre läsår undersökt elevinflytandet under sina skolbesök. De har bevittnat hur skolläring har försökt att få elever att engagera sig i elevråd, klassråd och skolkonferenser. Detta har enligt rapporten bemötts med ett oengagemang från eleverna sida (Länskolnämnden 1990:2). Men länsnämnden hävdar också att: ”elevernas inflytande på den egna utbildningen, på undervisningens innehåll, planering, genomförande och utvärdering, har dock utvecklats förvånansvärt långsamt” (1990:5). En förklaring till att

klassråden inte engagerar eleverna skulle kunna vara att klassrådets funktion snarare tenderar att diskutera ämnen som berör frånvaro eller klassaktiviteter som fester och resor än ämnen som faktiskt berör elevernas utbildning. Wiklund menar att det även saknas en kontakt mellan klassrådet och elevrådet samt mellan elevrådet och skolledningen vilket leder till att eleverna känner mindre delaktighet (Wiklund 1998:95–97). Även länskskolsnämnden fann att klassrådet sällan bryter sig ur och fungerar som något annat än en plats att diskutera trivselfrågor. Detta gällde framförallt de linjer (program) som var studieinriktade. Det förekom ibland frågor av utbildningsmässig art på klassråden för yrkeslinjerna (Länskskolsnämnden 1990:13–14).

Det finns en hel del forskning vad gäller påverkan inom de olika ämnena i skolan. I en rapport från SLAV-projektet (om skolledares arbete och arbetsvillkor) har Mattson och Svensson använt sig av intervjuundersökningar med både lärare och elever för att ta del av deras uppfattning av elevinflytande. De finner att lärarna upplever att eleverna har visst inflytande. Eleverna anser sig ha viss möjlighet att påverka i ämnen som samhällskunskap, idrott och svenska men framförallt när det gäller fördjupningsarbeten. Dock upplever eleverna överlag att deras möjligheter till inflytande är för lågt (Mattson & Svensson 1994:48). Även rapporten från SOU (statens offentliga utredningar) visar att eleverna upplever att möjligheten att påverka skiljer sig från ämne till ämne. Samhällskunskap, svenska och idrott är ämnen eleverna känner att de har större möjligheter att påverka i, medan naturorienterade ämnen och språk är ämnen som anses mer bundna (SOU 1996:42-43). Wiklund undersöker också vilka ämnen eleverna känner att de hade mer respektive mindre inflytande i. Resultaten stämmer enligt Wiklund överrens med tidigare forskning och visar att eleverna känner att de har större möjlighet att påverka i yrkes/karaktärsämnen än kärnämnen svenska och engelska (Wiklund 1998:91). Detta kopplar Wiklund till Svingbys teori om att yrkeslärare skapar en närmre kontakt med sina elever en effekt av att de ser dem som framtida kollegor. Men även tiden anges vara en faktor som kan förklara varför elevinflytandet är större i yrkes/karaktärsämnen. Eleverna tillbringar helt enkelt mer tid med de lärarna och får en kontakt som är fördelaktigt för inflytande.

Det har forskats kring orsakerna till elevers relativt låga möjligheter att påverka sin skolgång. Wiklund listar olika faktorer som enligt eleverna är några av de möjliga hinder som står i vägen för utvecklingen av elevinflytande. Dessa hinder är bland annat lärarnas inställning till elevinflytande, tidsbristen, betygen, samt elevernas bristande engagemang. Enligt rapporten från SOU presenteras lärarens syn på elevernas otillräckliga kunskaper som ett möjligt hinder för elevinflytande. På grund av bristen av kunskap vill lärarna inte släppa in eleverna när det kommer till planeringen av undervisningen (SOU 1996:45). Lärare försvarar bristen av elevinflytande genom att påpeka att elevers engagemang kring elevinflytande är lågt och att de finns de elever som föredrar att läraren ensam bestämmer (Länskskolsnämnden 1990:24). Även Mattson och Svensson finner konflikten mellan elever och lärare grundar sig i en motsättning dem emellan. Lärare anser att elever är för omogna för att ta ansvar och eleverna anser att lärarna bör fortbilda sig och samarbeta med varandra. Det är alltså inte skolan i sig som beskylls för problemen med elevinflytande utan individerna i den (Mattson & Svensson 1994:52).

I boken *Skolan som organisation* tar Jon Pierre upp skolans två uppdrag enligt skollagen. Det ena är kunskapsuppdraget och det andra är demokratiuppdraget. Här problematiserar Pierre kring demokratiuppdraget och menar att det i likhet med andra mål som uttrycks i skollagen framställs relativt oklart (Pierre 2007:14). Även Kjellgren problematiserar kring demokratibegreppet och det faktum att det i skollagen uttrycks att kommunerna har det yttersta ansvaret för arbetet med demokratifrågor. Hon menar att kommunerna likt riksdagen

har olika politiska majoritetsförhållanden och att de utifrån detta kan tolka läroplanerna olika. Detta i sin tur påverkar rektorernas och lärarnas sätt att prioritera (Kjellgren 2007:126). Rapporten från SOU tar upp det utrymme som finns i kursplanerna. Kursplanerna säger något om målen men inte tillvägagångssättet för att uppnå målen. Det finns med andra ord stora möjligheter för lärarna att i samråd med eleverna komma fram till ett bra tillvägagångssätt (SOU 1996:62). När det gäller elevinflytande så vill man med rapporten belysa att elevinflytande inte kan ses som en isolerad företeelse utan är något som är integrerat med all verksamhet. Det berör de statliga och kommunala måldokumentens styrning, det rör skolans övergripande organisation och slutligen så rör det undervisningen (1996:199).

Lärare och elever har enligt Mattsson och Svensson olika syn på vad elever bör få påverka och på vilket sätt. Lärarna vill ge elever mer makt över vilka kurser och ämnen de läser medan eleverna själva eftersträvar mer makt inom ämnena alltså på lektionsnivå (Mattson & Svensson 1994:51). ”Elevernas definition av inflytande handlar om dialog, kompromiss, att man bestämmer tillsammans, ”möts på halva vägen”. Läraren måste lyssna och försöka förändra. Eleverna vill ha möjlighet att själva komma med förslag och de vill ha inflytande över hela processen: innehåll, uppläggning, arbetssätt, utvärdering” (1994:37). De tar även upp betydelsen av kursutvärderingar som en elev uttrycker borde vara obligatorisk. Både elever och lärare anser att nya lokaler krävs för att tillgodogöra ett förändrat arbetssätt. Dagens klassrum är inte anpassade för ett mer individuellt studiesätt (1994:51).

Ett annat problem är att eleverna oftast har dåliga kunskaper om vilka rättigheter de själva har och vilka målen i kursplanerna är (SOU 1996:43). Även Mattson och Svensson menar att eleverna upplever att de har en okunskap om vad deras rättigheter består i. Lärare pratar ofta om läroplaner men få elever känner till innerbördan i dem (Mattson & Svensson 1994:43). En annan teori är att lärarnas egen utbildning har brister vad gäller demokrati. Den traditionella lärarrollen kan även den vara ett hinder (SOU 1996:46).

Ytterligare hinder är exempelvis läroboksstyrd undervisning och tidsbrist. Skolverket tar upp att skolorna ofta arbetar med detaljerad schemaläggning, en konsekvens av detta är att det blir svårigheter för såväl lärare som elever att påverka innehåll och upplägg. Vidare tror skolverket att ett mindre låst schema är en viktig förutsättning för att elever ihop med lärare ska kunna planera undervisningen (SOU 1996:63).

Det finns några studier som har jämfört kommunala skolor med friskolor. Ingen av dessa studier har dock jämfört elevinflytandet på gymnasieskolor. Skolverkets rapport ”Ung i demokratin” från 2001 som ingår i en del av den internationella studien ”the IEA Civic Education Study” har undersökt fjortonåringars demokratiska kunskaper, attityder och förståelser. År 2003 utkom ännu en rapport som då genomfördes med artonåringar. Den visar bland annat att eleverna i hög grad ansåg sig ha möjlighet att påverka sin skolgång och undervisning. Dessutom ansågs studieinriktade program ge större möjlighet till påverkan än yrkesförberedande. Detta är raka motsatsen till vad tidigare forskning visat, vilket även påpekas i rapporten. (Ung i demokratin 2003:12) Utifrån studien från 2001 har Ungdomsstyrelsen publicerat en delrapport. Ett intressant resultat man funnit är att:

elever som går i en fristående skola upplever i högre grad än elever som går i en kommunal skola att de kan påverka undervisningens innehåll, undervisningens utformning och val av läromedel samt påverka sin egen situation genom att byta skola. [...] Däremot är det svårare att utifrån dessa resultat resonera kring varför friskoleeleverna i större utsträckning upplever att de kan påverka undervisningens innehåll och utformning. (Ungdomsstyrelsen 2001:10)

I en kvalitativ studie utförd av Sara Persson i "Elevdemokrati– om elevinflytande i grundskolans tidigare år" finner Persson att det finns tendenser till skillnader mellan skolformerna i möjligheten till elevinflytande. Dock är undersökning utförd med alltför få respondenter för att kunna hävda att så är fallet. Undersökningen är trots allt intressant då det är en av de få undersökningar där fenomenet undersöks. Persson har i sin undersökning intervjuat grundskoleelever från en kommunal skola och en friskola i Skåne. Exempelvis svarade ingen av de samtliga nio eleverna på den kommunala skolan ett definitivt ja till frågan om de fick påverka sina skoluppgifter. Två av tre uppgav att de ibland fick vara med och bestämma. Däremot svarade alla sju elever på friskolan ja till samma fråga (Persson 2007:8). Eleverna gav liknande svar på frågan om kontroll av sin skolvardag(2007:10). Friskolan som deltog i undersökningen använde sig av Montessoripedagogik som rent förenklat innebär att eleverna får vara med och bestämma hur och när de vill utföra sina uppgifter (2007:11).

En stor del av den forskning som finns om elevdemokrati och elevinflytande rör sig inom områdena demokratisk kompetens och inflytande i skolan. Undersökningar om elevers uppfattningar om möjligheter till inflytande har en tendens att vara breda och beröra både den representativa nivån och den individuella nivån. På den individuella nivån så har forskningen ofta undersökt undervisningen i ett brett perspektiv eller utifrån en ämnesuppdelning. För närvarande saknas det en bredare forskning inom lektionsnivån där man djupare undersöker elevernas möjlighet att utöva en individuell demokrati.

2.2. Marknadisering och elevinflytande

Friskolereformen som infördes 1991 innebar att regleringen av friskolorna centraliserades, detta innebar i sin tur att de numera hamnade under skolverket. 1992 så ändrades de regler som styrde bidragen till friskolorna. Det blev möjligt att få upp till 85 % bidrag av genomsnittskostnaden per grundskolelev från kommunen som friskolan tillhör. Detta bidrog till ett stort uppsving i antalet friskolor i Sverige från 90 stycken läsåret 1990/1991 till 677 friskolor läsåret 2008/2009.¹

I boken *Politik som organisation* skriver Lennart J. Lundqvist att dagens friskolor måste ha skolverkets godkännande tidigare var det den kommunala skolstyrelsens uppgift att godkänna friskolor. Kvaliteten, form och inriktning granskas kontinuerligt av skolverket. Undervisningen på friskolor kan variera mycket då det ofta är speciell pedagogik eller olika typer av inriktningar som till exempel språklig- eller etnisk inriktning. Cirka hälften av Sveriges friskolor drevs under år 2000 av stiftelser och cirka hälften drevs av aktiebolag. 1998 låg kommunbidraget till friskolor på cirka 93 procent av elevkostnaden i de kommunala skolorna. Lundqvist lyfter även fram att friskolor tycks drivas med lägre kostnader än den kommunala grundskolan (Lundqvist 2001:273–276).

I och med friskolereformen fanns nu också rättigheten att fritt få välja skola. Det innebar som tidigare nämnts att friskolorna genomgick ett lyft i och med att antalet skolor ökade. Fler elever söker sig till friskolor och deras marknadsandel av elever har ökat drastiskt. Friskolornas stora och breda utbud vad gäller pedagogik och inriktningar gör att de idag lockar till sig många elever. Det finns fortfarande mycket som är outforskat vad gäller marknadiseringens effekter.

¹ http://www.friskola.se/Om_friskolor_Vad_ar_en_fristaende_skola_DXNI-70434.aspx

2.2.1. Friskolor och konkurrens

Friskolor är i grund och botten vinstdrivande företag följaktligen blir de tvungna att konkurrera om sitt elevunderlag. Anders Fredriksson tar i boken *Skolan som politisk organisation* upp hur elever och föräldrar till viss del betraktas som kunder. Läraren blir en marknadsförare av skolan, ett fenomen som upptäckts i både friskolor och i de kommunala skolorna (Fredriksson 2007:170). Elever och föräldrars rätt att välja skola infördes under början av 1990-talet, effekten av detta är något som börjar synas först nu. Bland annat växer ökandet av friskolor stadigt. Valfriheten leder till konkurrens mellan skolorna vilket i sin tur leder att kundernas, det vill säga elevernas och föräldrars, efterfrågan är betydelsefull (2007:180).

Michael Mintrom för en liknande dialog som Fredriksson gällande att elever och lärare betraktas som kunder. Mintrom menar dock att friskolor (charter schools) ska ses som en marknadsorganisation som har etablerats för att konkurrera med andra skolor och att deras överlevnad hänger på deras förmåga att konkurrera framgångsrikt (Mintrom 2003:65). I undersökningen kommer Mintrom fram till att beslutsfattandet i friskolor är en mer inkluderande process än den i kommunala skolor (public schools). Den relativt höga frekvensen av konsultation med föräldrarna tror han kan ha att göra med att friskolor tar risken att elever slutar på större allvar (2003:69). Mintroms studie pekar på att friskolor ger fler möjligheter för föräldrarna att få göra sin röst hörd än vad de kommunala skolorna gör. Ytterligare visar undersökningen att ett högre föräldradedtagande leder till större förnyelse av skolans sätt att arbeta (2003:72). Slutsatsen av Mintroms undersökning bland friskolor och kommunala skolor i Michigan är att friskolorna fungerar som ett ställe där man kan utveckla deliberativ demokrati, då de till stor del fungerar som marknadsorganisation som inte vill förlora kunder (2003:75).

Mintroms tes skulle kunna innebära att friskoleeleverna ges större möjligheter att påverka då de i högre grad ses som kunder. Ser man elever och föräldrar som kunder finns eventuellt ett större intresse bland friskolorna att lyssna på kundernas behov för att på så vis locka till sig så många kunder som möjligt. Mintroms tes talar med andra ord för att eleverna vid friskolorna skulle ha större möjligheter till inflytande.

2.2.2. Friskolors profilering

Dagens friskolor har möjlighet att använda sig av olika pedagogiska undervisningsformer, allt ifrån Waldorf och Montessori till ämnesintegrerade pedagogik. Alla Waldorf skolor har en gemensam kursplan men när det kommer till hur undervisningen går till i de enskilda klassrummen är den alltid mer individuell och personlig. Läraren har stor makt när det kommer till hur och när ett kunskapsområde ska förmedlas. Eleverna skapar egna läroböcker genom att skriva av och anteckna det läraren berättar (Towatt 1998:134).

Montessoripedagogiken fokuserar starkt på frihet under ansvar. Man anser att barnen lär sig bäst om de får använda sig av sin inomboende spontana lust för det de är intresserade av att lära. Eleverna ska känna att de lär sig för sin egen skull. Maria Montessori som grundade pedagogiken menade att lärarens roll är inte att lära eleverna utan att hjälpa dem att lära sig själva. Varje elev har en individuell ämnesplanering och utvecklingsplan. (Parmhag 1998:152 & 158).

En mer ämnesintegrerad pedagogik använder sig bland annat Vittra koncernen av. Deras så kallade case pedagogik innebär att man arbetar utifrån ett problem exempelvis

folkrättsrörelser. Casen utgår ofta ifrån en person eller händelse. I casen arbetar man utifrån flera ämnen som berör händelsen exempelvis filosofi, historia och samhällskunskap. Casen är centralt styrda och utarbetas av koncernen.

Det finns friskolor med andra typer av profilering som istället för att locka med en speciell pedagogik eller metodik exempelvis istället väljer att enbart förlägga undervisning på förmiddagen. Andra skolor har valt att arbeta mer "traditionsenligt" med en mer katederliknande undervisning som ska liknas vid universitetets föreläsningar. Sedan finns det de friskolor som arbetar utifrån religiösa grunder dessa skolor kallas konfessionsskolor.

Profileringen cementerar och talar mot Mintroms tes då pedagogik som styrs uppifrån kan vara svårt för såväl lärare som elever att få inflytande över. Pedagogik i form av redan utarbetade case borde vara svårare för elever att få påverka då de redan är relativt precist utformade. Friskolors profilering kan med andra ord vara ett hot mot elevinflytande och kan ge ett resultat där eleverna vid de kommunala skolorna känner att de i högre grad har möjlighet att påverka.

I och med den marknadsiering som skett är det intressant att undersöka om det finns skillnader mellan de två skolformerna. Efter en genomgång av litteraturen och tidigare studier framkommer det att det för närvarande saknas jämförande forskning om skillnader mellan friskolor och kommunala skolor på gymnasienivå när det kommer till elevinflytandet på lektionsnivån.

3. Metod

3.1. Kvalitativ eller kvantitativ undersökning?

Undersökningen har genomförts med en enkätundersökning på fyra olika gymnasieskolor i Västsverige. Gruppenkäten har störst möjlighet till att få in så mycket svar som möjligt då svarsfrekvensen i dessa är relativt hög. Som Stukát säger: ”Att få svar från en större grupp ger kraft åt resultaten och möjligheten att generalisera sina resultat blir ju så mycket större än vid intervjuundersökningar med några få personer” (Stukát 2005:42).

Vårt mål är att finna statistiska skillnader mellan skolorna. Därför är en kvantitativ undersökning att föredra. För att uttala sig generellt om skillnader i elevinflytande skulle fler skolor behöva jämföras, vilket inte är möjligt under examensarbetets tidsrymd. Dock har man möjlighet att upptäcka mönster och skillnader och ge underlag för framtida forskning.

En kvalitativ undersökning i form av antingen observationer i klassrummet eller intervjuer hade varit tänkbare alternativ. Dock skulle detta innebära ett material som tar lång tid att bearbeta samt att man behöver tolka materialet.

3.2. Enkätens utformning

Enkäten består av 16 frågor och tar eleverna cirka tio minuter att besvara. Enkäten genomfördes på så vis att vi åkte ut till fyra skolor och fick tillträde till två klasser på varje skola. Vi presenterade enkäten för varje klass och vår närvaro gjorde det möjligt för eleverna att ställa frågor om enkäten. Vår närvaro under enkätens genomförande ger dessutom ökad tillförlitlighet då missförstånd kan undvikas.

I början av enkäten finns definitioner av vad vi menar med lektioners innehåll respektive upplägg. Vilken lektion som enkäten genomförts under ska inte ha påverkat resultatet eftersom eleverna fick precisera i hur hög grad de får påverka i alla kärnämnen.

Enkätens frågor syftar till att undersöka elevernas uppfattning om möjligheten att påverka lektioners innehåll och upplägg. Dels fick eleverna svara på vikten av inflytande och dels möjligheterna till inflytande. När enkäten utformades så fanns det en bakomliggande tanke att det möjligtvis är svårare för eleverna att påverka lektioners innehåll, då detta är starkare styrt i läroplanernas kursmål. Upplägget däremot är inte reglerat i läroplanerna och torde därför vara enklare för elever att påverka. Efter enkätens genomförande har dock vissa av de frågor där lektioners innehåll och upplägg tidigare särskilt istället slagits samman till index. Fokuset har snarare legat på frågans utgångspunkt exempelvis vikten och möjligheten till inflytande. Eventuellt hade man från början kunnat bortse från en uppdelning av innehåll och upplägg.

De enkätfrågor som berör möjligheter till påverkan inom de olika kärnämnen grundar sig dels på tidigare forskning och tankar om att vissa ämnen är hårdare styrda på grund av ämnets karaktär. Frågan rörande klassråd grundar sig även den på tidigare forskning men här fokuserar den på lektionsnivån. Då enkäten berör elevinflytande på lektionsnivå så har även en fråga angående huruvida eleverna får lov att utvärdera sina kurser tagits med.

Utvärderingen kan fungera som ett verktyg för eleverna att ha inflytande över kursers innehåll och upplägg.

När man talar om demokrati och demokratiska former kan man framförallt särskilja tre demokratiideal: Det första är valdemokratien som grundar sig på val. Den andra är deltagardemokratien som grundar sig på deltagande. Den tredje är samtalsdemokrati som grundar sig på samtal (Giljam & Hermansson 2003:15). I dagens skola talar man ofta om den deliberativa demokratin som hamnar under samtalsdemokrati. Frågorna som berör beslutsfattande var därför en naturlig del i en undersökning om elevinflytande då det är intressant att se på vilket sätt inflytandet sker i klassrummet genom olika former av beslutsfattande samt vilken aktör som styr beslutsfattandet.

3.3. Bortfall

Av 156 utdelade enkäter så fick vi tillbaka 155 stycken vilket ger en procent på 99,4 %. Det finns dock visst bortfall inom enkäten. Exempelvis efterfrågades det om elevinflytande inom specifika kärnämnen och då vissa elever ännu inte börjat läsa ämnena lämnades det ibland blanksvar. I resultatet redovisas antalet respondenter för varje fråga och eventuella bortfall förklaras där.

3.4. Urval

3.4.1. Elever

Totalt svarade 155 elever på enkäten, 66 elever från kommunal skola och 89 elever från friskola. Enkäten genomfördes som en gruppenkät i två klasser per skola det vill säga att eleverna har fått svara på enkäten klassvis. Alla elever som svarat tillhör någon inriktning inom det samhällsvetenskapliga programmet, för att få en så enhetlig svarsgrupp som möjligt. I och med att det är elevers egna uppfattningar om elevinflytande som undersöks så är det viktigt att nå så många elever som möjligt.

3.4.2. Skolor

För att få så hög reliabilitet som möjligt har vi i urvalsprocessen av skolorna lagt fokus på att hitta skolor som lockar elever från ungefär samma socioekonomiska bakgrund. Två av skolorna är kommunala och två är friskolor. Skolorna benämns K1, K2 och F1, F2, där K står för kommunal och F för friskola. Framst används dock uppdelningen friskola och kommunal skola då det är skolformerna som jämförs inte de enskilda skolorna. Någon närmare presentation av skolorna kommer inte att ges då vi riskerar att uppenbara skolornas identitet och detta skulle gå skolornas anonymisering.

I enkätfråga 14 skulle eleverna svara på ungefär hur många böcker som finns i deras hem. Följande fråga används ofta i enkätundersökningar i syftet att mäta den socioekonomiska bakgrunden. I denna undersökning har den tagits med dels för att jämföra att skolorna har liknande elevunderlag och dels för att undersöka huruvida socioekonomisk bakgrund påverkar elevinflytande.

I diagram ett presenteras medelvärdena för respektive skola. Mellan skolformerna så finns det ingen signifikant skillnad vad gäller böcker i hemmet, prob-värdet är ,568. Totalt antal

respondenter är 144 (92,3 %), 65 elever från kommunal skola och 79 elever från friskola. Därför anser vi att skolorna kan anses jämlika ur en socioekonomisk bakgrund och att vi gjort ett bra urval.

Diagram 1. Socioekonomisk bakgrund.

3.5. Forskningsetik

Informationskravet och samtyckeskravet:

Alla elever har fått veta att det är frivilligt att svara på enkäten och att de närsomhelst kan välja att avbryta. För övrigt har enkäten introducerats på exakt samma vis i alla klasser och det har poängterats att det är elevernas egen uppfattning som eftersöks.

Konfidentialitetskravet:

Alla skolor har anonymiserats då ämnet i vissa fall kan uppfattas som känsligt. Inga elever har heller angett namn på enkäten och är på så vis anonyma.

3.6. Analysinstrument

För att omvandla enkäterna till statistik har vi använt oss av analysprogrammet SPSS. Där har independent t-test använts för att jämföra grupper samt för att räkna fram medelvärden och därmed påvisa om det finns statistiska skillnader mellan skolformerna. Varje skola har tilldelats två variabler, dels en för skola och dels en för skolform. Detta för att i vissa frågor kunna mäta resultat för både de enskilda skolorna men framförallt skolformerna. Det är den signifikans nivå som kallas 2-tailed även kallad prob-värde som utvisar om det finns signifikanta skillnader och motbevisar möjligheten att skillnaden uppkommit av en slump. När det så kallade prob-värdet är över 0,05 visar det att det INTE är någon signifikant skillnad mellan grupperna. Medan nivåer under 0,05 påvisar med 95 % sannolikhet en systematisk skillnad.

4. Resultat

I detta kapitel presenteras de resultat som framkommit i enkätundersökningen. Många frågor har slagits ihop till index för att ge en bättre överblick. Det är överlag de två skolformerna som jämförs om inte annat anges. I en fråga har de separata skolorna jämförts då benämns de två kommunala skolorna som K1, K2 och friskolorna som F1, F2. De resultat som presenteras i tabellerna talar om vilket medelvärde är i varje enskild fråga.

4.1. Viktighetsindex och möjlighetsindex

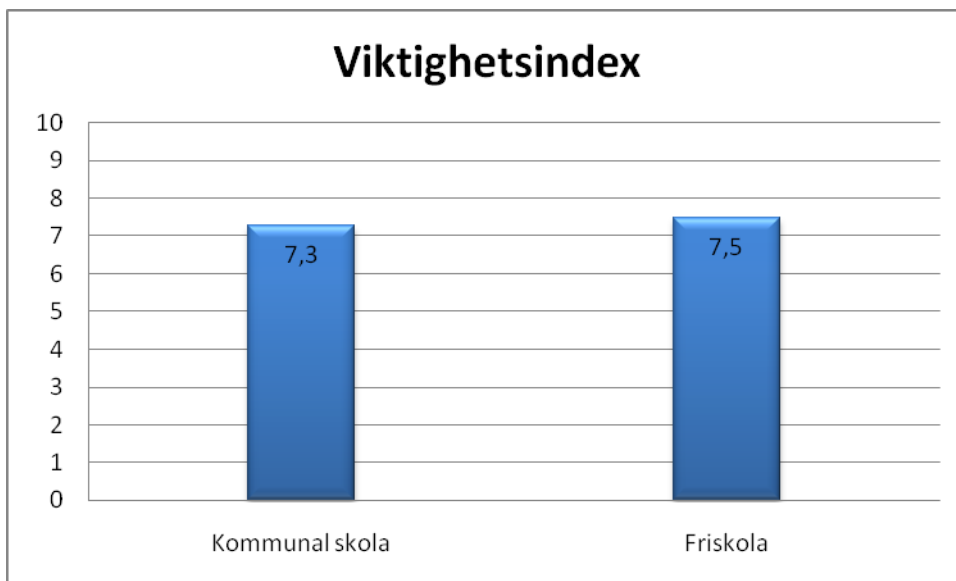

Diagram 2. Viktighetsindex.

Prob-värde: ,386

99,6 % = 155 respondenter (66 kommunal, 89 friskola)

Fråga 1 och 2 i enkäten har här omvandlats till ett index. Indexet visar på hur viktigt eleverna tycker det är med inflytande över innehåll och upplägg. Det sammanslagna medelvärdet är högt. Då prob-värdet är över ,05 kan man inte finna en signifikant skillnad mellan eleverna i de olika skolformernas uppfattning kring vikten av elevinflytande på lektionsnivå.

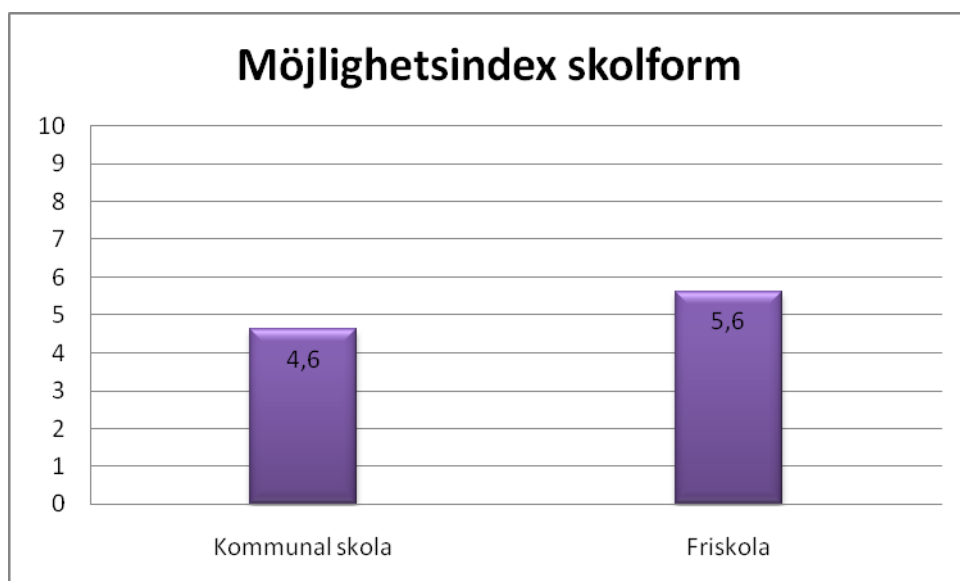

Diagram 3. Möjlighetsindex skolform.

Prob-värde: ,001.

98,7 % = 154 respondenter (66 kommunal, 88 friskola)

I möjlighetsindexet presenteras det sammanslagna värdet av fråga 3 och 4. I detta index kan man utläsa i hur hög grad det är möjligt för eleverna att påverka lektionernas innehåll och upplägg. Prob-värdet är under ,05 och visar därför att det finns en signifikant skillnad mellan de två skolformerna. Där friskolorna känner att de har större möjlighet att påverka lektionernas innehåll och upplägg.

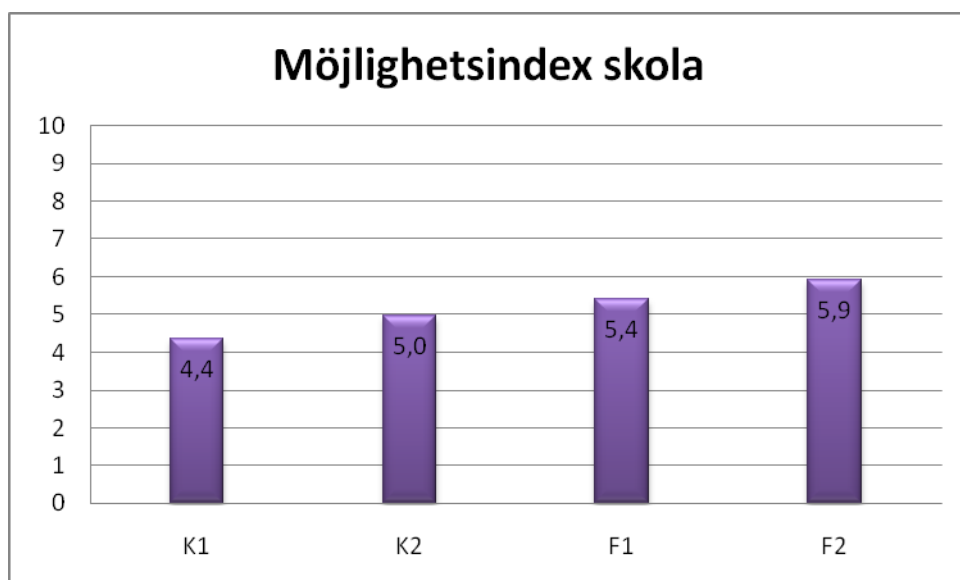

Diagram 4. Möjlighetsindex skola.

I diagram 4 presenteras varje enskild skolas medelvärde när det kommer till elevernas upplevda möjlighet till påverkan. Respondentantal se diagram 2.

Det som kan utläsas i viktighetsindexet är att när det kommer till elevernas uppfattning om vikten av att få ha inflytande upptäcktes inga signifikanta skillnader emellan friskolorna och de kommunala skolorna. Däremot visar möjlighetsindexet att när det kommer till möjligheten att få påverka så finns det en signifikant skillnad mellan skolformerna. Eleverna vid de kommunala skolorna känner att de har mindre möjlighet att få påverka lektionernas innehåll och upplägg. Det innebär med andra ord att eleverna på de kommunala skolorna upplever att de har mindre möjlighet att påverka men lägger trots detta ändå inte större vikt vid att få påverka än eleverna vid friskolorna. Man kan fundera över varför eleverna vid de kommunala skolorna inte kände ett ännu större behov av att vilja påverka. Det ska dock påpekas att medelvärdena hamnade väldigt högt för båda skolformerna med ett medelvärde över 7. Dessa var de högsta medelvärdena i hela undersökningen. Man kan inte se någon skillnad i uppfattningen av vikten av elevinflytande i uppdelningen lektionernas innehåll eller upplägg. Medelvärdet hamnar på runt 7 både när det gäller innehåll och upplägg för båda skolformerna. Eleverna vill alltså ha lika stor möjlighet att påverka innehållet som upplägget, innehållet är generellt sett mer styrt genom kursplanerna än vad upplägget är. Vilket man kan se eftersom eleverna generellt tycker att det är enklare att påverka lektioners upplägg än innehåll.

I en rapport från SLAV-projektet (om skolledares arbete och arbetsvillkor) visas det att eleverna har behov av dialog med läraren. Eleverna eftersträvar inte alltid makt att helt styra sin utbildning utan de efterlyser snarare en kompromiss med lärarna. Eleverna tycker också att deras egna erfarenheter och inte enbart lärarens har en plats i undervisningen. Något som lyfts fram i rapporten är elevernas tro på inflytande skulle öka deras aktivitet och motivation och på så vis skulle de lära sig mer (SOU 1996:43).

En aspekt som Forsberg undersöker i sin bok "Elevinflytandets många ansikten" är om det finns ett samband mellan missnöje och demokratiutövning. Hon hittar främst två olika bilder av maktutövning hos eleverna. Den ena bilden är att eleverna inte tar initiativ till att försöka påverka situationen inte ens när de missnöjda med undervisningen, en slags vanmakt. Den andra bilden är att många elever försöker ta initiativ, både av dem som är nöjda och de som är mindre nöjda. Trots det visar även denna bild att en femtedel inte agerar trots visst missnöje. En annan sak som Forsberg lyfter fram är att av de elever som väljer att försöka påverka sin utbildning så är det lika många som är framgångsrika respektive inte framgångsrika i sina försök att påverka. Detta är dock inget som Forsberg anser är ett problem då hon menar att det är del av demokratiprocessen som är kollektiv i sin karaktär. Det som oroar Forsberg är snarare situationen där så många elever väljer att inte påverka sin utbildning trots sitt missnöje (Forsberg 2000: 99-100). Forsberg visar att eleverna alltså trots möjligheter att påverka ändå väljer att inte utöva sin rätt. Det kan kontrasteras mot all den forskning som visar att eleverna är missnöjda över sina möjligheter att påverka utbildningen.

Den genomförda enkätundersökning bekräftar likt många tidigare undersökningar att elevernas vilja att påverka undervisningens planering är stor och att möjligheterna att få påverka upplevs som lågt. Wiklund exempelvis finner i sin undersökning att hela 40 % av eleverna ansåg sig ha haft för lite inflytande oavsett vilket program de läser på (Wiklund 1998:64). I skolverkets undersökning "Attityder till skolan – Skolbilsundersökningen 1993/1994" fann de att eleverna vill kunna påverka hur man ska arbeta på lektionerna men bara cirka var fjärde elev känner att de har möjligheten att påverka lektionernas innehåll och lärarens undervisningsmetod. Undersökningen som är utförd bland högstadie- och gymnasieelever visar också att intresset att kunna påverka utbildningen växer med stigande ålder. (SOU 1996:37).

4.2. Upplevelseindex

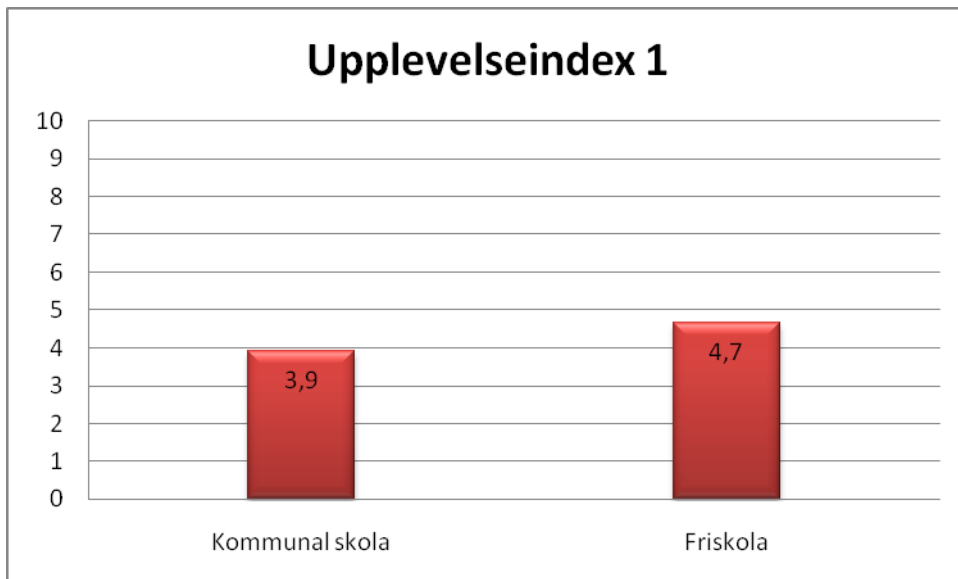

Diagram 5. Upplevelseindex 1.

Prob-värde: ,007.

93,6 % = 146 respondenter (63 kommunal, 83 friskola)

I följande diagram har fråga 5 i enkäten slagits ihop till ett index över hur mycket eleverna upplever att de får påverka lektionernas upplägg. De olika delarna i lektionernas upplägg som tas upp i frågan är: redovisningsform, prov, material, tid för varje delmoment, undervisningsform och lokaler. Prob-värdet hamnar under ,05 och påvisar en signifikant skillnad mellan skolformerna. Det är friskolornas elever som upplever att de i större grad får påverka de olika delarna i lektionernas upplägg.

I en uppdelning av de specifika delar av upplägget hittar man en signifikant skillnad när det kommer till: prov, material och lokaler. Bland de övriga uppläggsmoment finns det inte en signifikant skillnad. Den del i lektioners upplägg som eleverna i de båda skolformerna känner att de har svårast att påverka är prov. Medan undervisningsform och redovisningsform är de delar som är lättast att påverka.

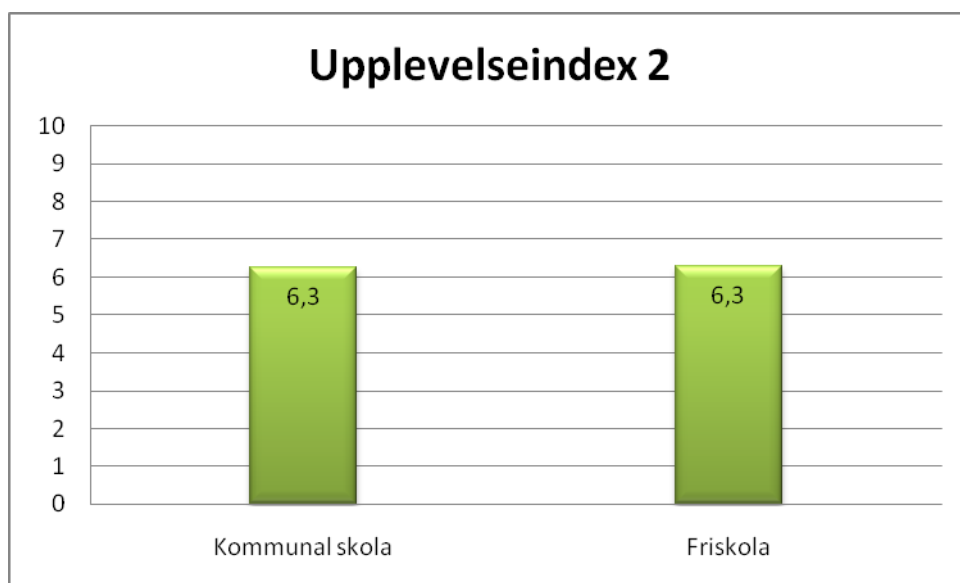

Diagram 6. Upplevelseindex 2.

Prob-värde: ,893.

96,8 % = 151 respondenter (66 kommunal, 85 friskola)

I upplevelseindex 2 så har fråga 6 i enkäten slagits ihop till ett index. Till skillnad från upplevelseindex 1 så frågas det här efter om det finns delar av upplägget som elever vill kunna påverka mer. Frågan är uppdelad på samma vis som i diagram 5, det vill säga i olika typer av upplägg. Prob-värdet ligger på över ,05 vilket innebär att det inte finns en signifikant skillnad mellan skolformerna.

Den av upplägget som eleverna på skolorna känner att de vill påverka mer är redovisningsform, undervisningsform, tid och prov.

Som tidigare tagits upp så anser eleverna att det är svårare att påverka innehållet än upplägget. Dock finns det även delar i hur man ska arbeta där inflytandet är begränsat (SOU 1996:43). I upplevelseindex ett och två har upplägget brutits ner i olika delar. Det som eftersökts är dels elevernas möjlighet att påverka och dels deras intresse av ökad påverkan. Det som går att utläsa ifrån upplevelseindex ett är att det finns en signifikant skillnad mellan skolformerna när det kommer till elevernas möjlighet att påverka de olika delarna i lektionernas upplägg. Däremot kan man inte finna någon signifikant skillnad mellan skolformerna i upplevelseindex två som kartlägger om eleverna känner att det finns delar av upplägget där de vill kunna påverka mer. Det kan ju tyckas att trots att eleverna i de kommunala skolorna upplever att de har mindre möjlighet att påverka, borde de känna ett större intresse av att kunna det. Så är dock inte fallet då de hamnar på samma nivå som friskoleeleverna vad gäller intresset av att kunna påverka upplägget. Resultaten överrensstämmer med elevernas uppfattning i frågorna 1-4 i enkäten gällande vikten och möjligheten att påverka lektionernas innehåll och upplägg i stort.

Tidigare undersökningar från skolverket visar att de elever som ger undervisningen sämst omdömen sällan bryr sig om att vilja påverka undervisningen, eftersom de redan givit upp hoppet om skolan (SOU 1996:39). Dock visar statistiken i denna undersökning att eleverna har lika stort intresse som friskoleeleverna när det kommer till viljan att påverka

undervisningens upplägg. Alltså kan man inte tolka det som att de i detta fall har gett upp viljan om påverkan.

Den del av upplägget som eleverna i båda skolformerna känner att de har svårast att påverka är prov. Det är inte överraskande att prov därför hamnar högt på den del av upplägget som eleverna känner att de vill påverka mer. Intressant är också att medan eleverna känner att den del av upplägget som de har störst möjlighet att påverka nämligen undervisningsform och redovisningsform samtidigt är två delar som de känner att de vill ha större möjlighet att påverka. Länskolnämnden i Stockholm fann i sin undersökning att de teoretiska programmen kände mindre möjlighet till elevinflytande än de praktiska programmen. Det eleverna i de teoretiska programmen främst kände att de skulle vilja kunna påverka mer var framförallt arbetssätten och provens utformning (Länskolnämnden 1990:17). Resultatet i sig är intressant då enkäten ovan har utförts bland elever på samhällsprogrammet och prov är en av de delar de främst vill ha inflytande över. I en rapport från SLAV-projektet så undersöks även lärares åsikter om elevers inflytande här framkommer det att lärares uppfattning kring just proven är den motsatta från elevernas. De menar att de ofta diskuterar med eleverna hur proven ska utformas, om de ska vara förberedda eller oförberedda och vid vilken tidpunkt eleverna vill ha prov (Mattson & Svensson1994:28).

4.3. Beslutsformer

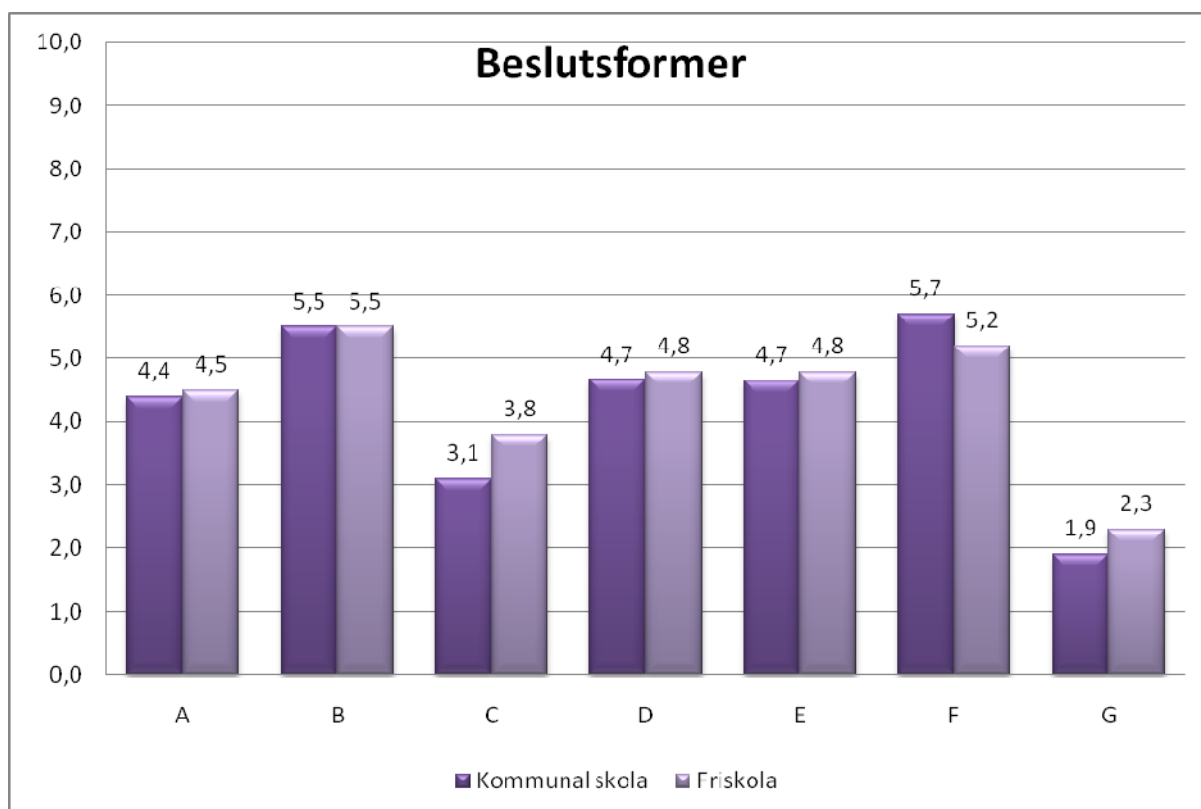

Diagram 7. Beslutsform.

94,9 % = 148 respondenter (66 kommunal, 82 friskola)

- A. Att vi individuellt får komma med förslag som vi sedan röstar om (prob-värde: ,807)

- B. Att läraren kommer med förslag som vi sedan röstar om (prob-värde: ,890)
- C. Att vi individuellt får komma med förslag där vi sedan enas om ett genom samtal med varandra (prob-värde: ,088)
- D. Att läraren kommer med förslag där vi sedan enas om ett genom samtal med varandra (Prob-värde: ,789)
- E. Att vi individuellt får komma med förslag men läraren fattar beslutet (prob-värde: ,726)
- F. Att läraren kommer med förslag och själv fattar beslutet (prob-värde: ,223)
- G. Att vi väljer ett antal representanter i klassen som får komma med förslag och sedan fattar besluten tillsammans med läraren. (prob-värde: ,354)

Diagram 7 visar vilka av de ovan listade beslutsformerna som eleverna använder för att fatta beslut i klassrummet. Maxvärdet är tio och i de olika beslutsformerna finns det inte någon signifikant skillnad mellan skolformerna. Det man kan utläsa är vilka beslutsformer som är vanligast. De vanligaste sätten att fatta beslut är som diagrammet visar alternativ B och F alltså former där antingen läraren kommer med förslag som eleverna får rösta på, eller att läraren själv kommer med förslag och själv fattar beslutet. Minst vanligt är det att eleverna får välja representanter i klassen som kommer med förslag som sedan eleverna och läraren gemensamt fattar beslut om.

När eleverna tillfrågades vilka beslutsformer som är de vanligast förekommande så kan man inte hitta några signifikanta skillnader mellan skolformerna. Med andra ord är sättet att fatta beslut liknande inom både den kommunala skolan och friskolan. De dominerande beslutsformerna är att läraren dels själv kommer med förslag men tar beslutet själv och dels kommer med förslag som eleverna får rösta om. Beslutsformer som innebär att eleverna själva ansvarar över beslutsfattande är ovanligt. Former som innefattar en dialog mellan lärare och elever är även det ovanligt. I rapporten ”elever och lärare om elevinflytande i gymnasieskolan” presenteras bland annat lärares uppfattning kring elevers inflytande. Här tar lärare upp att de försöker lyssna på eleven för att därefter planera undervisningen efter elevernas önskemål. Några lärare tillämpar även metoden att de röstar om viktiga planeringsbeslut. Rapporten visar dock även på exempel där läraren försöker sälja in sina egna idéer hos eleverna. Vissa av lärarna är även kritiska till att man röstar om ett beslut för då bestämmer majoriteten något som kan få minoriteten att känna sig överkörd. Slutligen finns även de lärare som är rädda för att utbildningsnivån ska sjunka på grund av att eleverna sätter målen för lågt (Mattson & Svensson 1994:25–28). En del av de uppfattningar som lärarna i rapporten har kring hur beslut fattas stämmer inte överens med de uppfattningar som eleverna i denna undersökning har. Även annan forskning påvisar samma fenomen det vill säga att lärarna anser att elevernas inflytande är större än vad eleverna själva upplever att det är. Det har också framkommit att lärarna inte anser att elevernas medverkan i undervisningsplaneringen är speciellt viktig (SOU 1996:45).

4.4. Klassråd

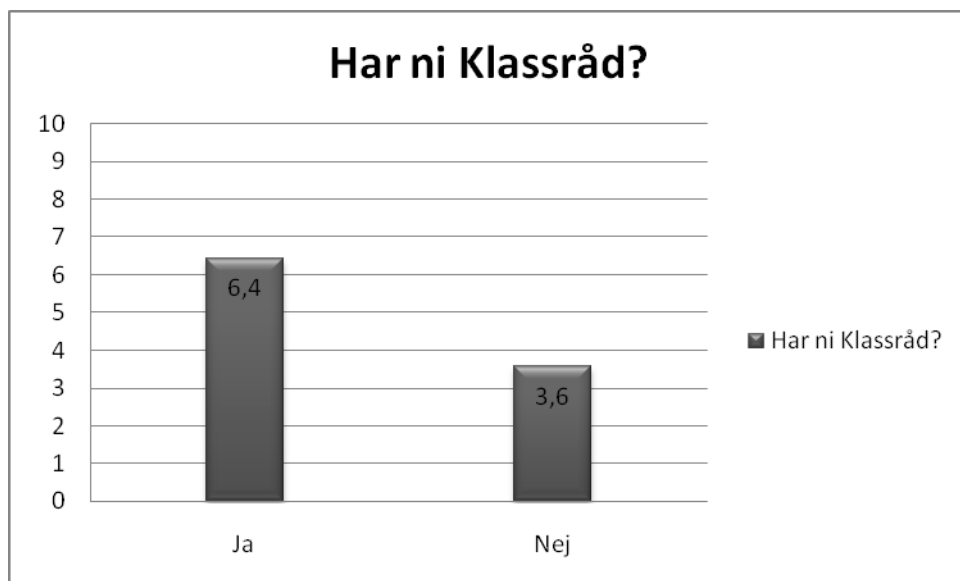

Diagram 8. Har ni klassråd?

I detta diagram är det antalet ja och nej svar som presenteras istället för medelvärdet. Totalt fick vi in 155 enkäter och 118 elever (75,6 %) har svarat på frågan, 54 elever från kommunal och 64 från friskola. Många elever var osäkra på om de hade klassråd vilket antagligen ledde till ett visst bortfall i frågan.

Enligt prob-värdet som är ,396 så finns det ingen signifikant skillnad mellan skolformernas medelvärde i frågan om de har klassråd.

När det kommer till frågan om huruvida det under klassråden tas upp lektionernas innehåll och upplägg så var det en signifikant skillnad mellan skolformerna (prob-värde: ,016). Friskolorna tar i högre grad upp just innehåll och upplägg. Däremot är medelvärdet lågt inom båda skolformerna.

I enkäten fick eleverna svara på huruvida de har klassråd och om de under klassråden tar upp lektionernas innehåll och upplägg. När det gäller ifall eleverna har klassråd så rådde stor osäkerhet i klasserna. Enbart 118 elever svarade på frågan och 76 ansåg att de hade klassråd och 42 elever ansåg att det inte existerade. Många elever frågade andra klasskamrater när de fyllde i enkäten om de hade klassråd. Det är inte heller ovanligt att svaren varierar inom en klass. Det finns ingen signifikant skillnad mellan friskolorna och den kommunala skolan när det gäller förekomsten av klassråd. Däremot finns en signifikant skillnad när det kommer till att man under klassråden tar upp lektionernas innehåll och upplägg. Då är det friskolorna som i högre grad tar upp just innehåll och upplägg. I gymnasieförordningen står följande:

3§ För varje klass eller motsvarande i gymnasieskolan skall det finnas ett klassråd. Klassrådet består av samtliga elever i klassen och deras klassföreståndare eller motsvarande.

4§ Klassrådet skall behandla frågor som är av gemensamt intresse för klassen elever. (SFS 1996:569, kap4) Gymnasieförordningen

En slutsats som man tar upp i rapporten "Elevinflytande i gymnasieskolan" är att statusen på klassråden är beroende av vad som tas upp där. Om klassråden tenderar fokusera enbart på diskussioner om fester, resor med mera, så har både lärare och elever svårt att förstå nyttan med klassråd. Om det istället sker en regelbunden insamling av klassrådsprotokollen där skolledningen läser och ger respons till klassen, då tycks kvaliteten på klassrådet öka (Länsskolnämnden 1990:22). Wiklund poängterar att om man inte protokollför besluten som tas i klassråden finns det en risk att eleverna får en negativ syn på demokratiska beslut (Wiklund 1998:95). Som tidigare forskning visar är det av största vikt att man använder klassrådstiden för att diskutera väsentliga studiefrågor som rör klassen och inte som en arena för att diskutera fester, klassresor och dylikt. Risken finns att lärare inte vill avsätta dyrbar lektionstid och att eleverna inte får lära sig den demokratiska mötesprocess som klassrådet representerar. Då kan man istället få klassråd som mer liknar en "gnällstuga" som Wiklund kallar det (1998:95).

4.5. Utvärdering

I fråga 13 skulle eleverna besvara hur pass vanligt det var att de ombads att utvärdera sina ämnen vid kursslutet på en skala från aldrig till alltid. Totalt svarade 127 respondenter (81,4 %), 55 elever från kommunal skola och 72 från friskola. Medelvärdet ligger på över 7 av max 10 på båda skolformerna. Det fanns ingen signifikant skillnad dem emellan då prob-värdet på ,625

I frågan om huruvida eleverna utvärderar sina ämnen efter kursslutet så finns det ingen signifikant skillnad mellan skolformerna. På en skala från aldrig till alltid (0-10) ligger medelvärdet relativt högt runt sju. Detta signalerar om att kursutvärderingar är vanligt förekommande. Länsskolnämnden ser utvärderingen som en möjlighet för eleverna att påverka sin utbildning och utöva elevinflytande (Länsskolnämnden 1990:8). Wiklunds forskning från 1998 visar dock att eleverna bara har möjlighet att utvärdera en eller ett par gånger på terminen. Hon jämför sina resultat med en liknande undersökning från 1991 och ser att det inte skett någon förändring (Wiklund 1998:64). Eventuellt kan resultaten som framkommit i enkäten visa på att en förändring har skett och att dagens skolor låter eleverna utvärdera sin undervisning i högre grad än tidigare. I enkäten har dock inte efterfrågats hur många gånger per termin som eleverna utvärderar sina ämnen utan enbart om det sker vid kursslutet.

4.6. Ämnesindex

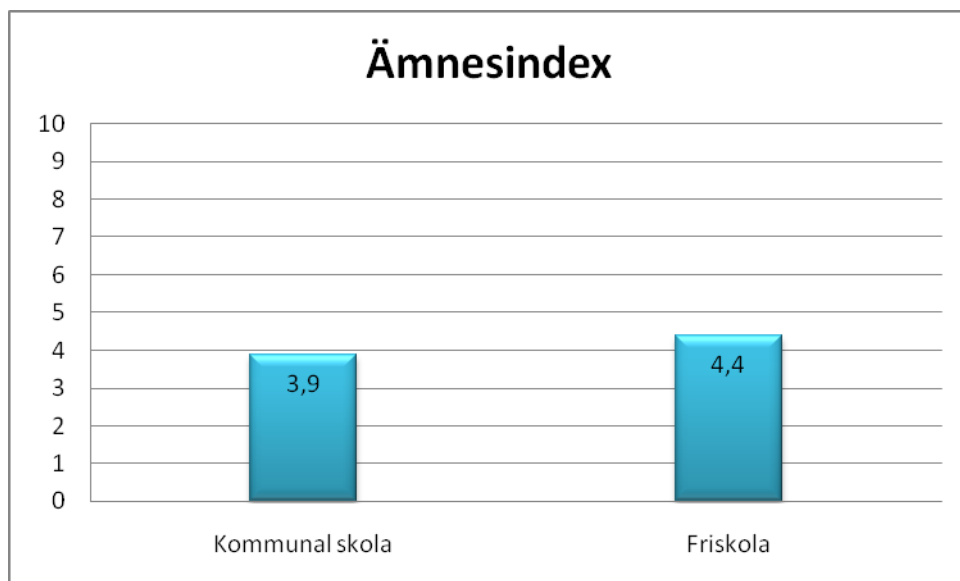

Diagram 9. Ämnesindex.

Prob-värde: ,145.

64,1 % = 100 respondenter (39 kommunal, 61 friskola)

I ovanstående diagram är frågorna 7 och 8 i enkäten sammanslagna till ett index. Frågorna berör möjligheterna att påverka de olika kärnämnenas innehåll och upplägg. Medelvärdet är lågt, däremot visar prob-värdet på över ,05 att det inte finns en signifikant skillnad mellan skolformerna. Om man tittar på innehåll och upplägg var för sig, så visar ett index över enbart fråga 7(prob-värde ,030) att det finns en signifikant skillnad mellan skolformerna när det kommer till påverkan över innehållet. Där friskolornas elever känner störst möjlighet att påverka innehållet. Index för fråga 8 (prob-värde ,440) visar däremot ingen signifikant skillnad.

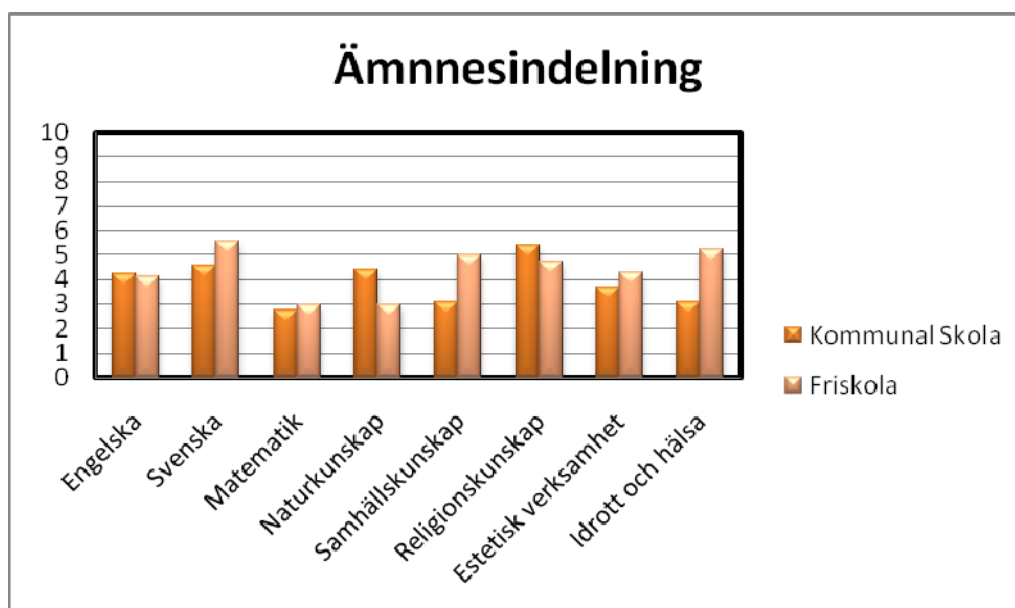

Diagram 10. Ämnesindelning.

Engelska: prob-värde: ,819
 Svenska: prob-värde (2-tailed): ,008
 Matematik: prob-värde: ,600
 Naturkunskap: prob-värde: ,001
 Samhällskunskap: prob-värde: ,000
 Religionskunskap: prob-värde: ,182
 Estetisk verksamhet: prob-värde: ,190
 Idrott och hälsa: prob-värde: ,000

För antal respondenter se ovanstående ämnesindex.

I ämnena svenska, samhällskunskap och idrott och hälsa finns en signifikant skillnad mellan skolformerna där friskolorna ligger högst. Även i ämnet naturkunskap kan en signifikant skillnad utläsas men här är det istället den kommunala skolan som hamnar högst.

De ämnen där eleverna på friskolorna känner att de har störst möjlighet att påverka innehåll och upplägg är samhällskunskap, idrott och hälsa och svenska. Medan matematik, naturkunskap och engelska hamnar långt ner. Eleverna på de kommunala skolorna känner störst möjlighet att påverka i ämnena, naturkunskap, religion och svenska. Medan matematik, samhällskunskap och idrott och hälsa hamnar lågt.

I diagram 9 och 10 presenteras resultat över elevernas uppfattning om inflytande i kärnämnens innehåll och upplägg. Vad gäller inflytande över varje enskilt kärnämn, har eleverna i enkäten först fått svara på påverkan av innehållet och sedan påverkan av upplägget. Friskoleelevernas åsikter om påverkan i varje enskilt ämne stämmer till stor del överrens med den sammanfattning som SOU har gjort av tidigare forskning kring elevinflytande. Sammanfattningen visar på att eleverna känner att de får vara med mer och planera och påverka i ämnena som svenska, samhällskunskap och idrott och hälsa. Ämnena eleverna känner är mer bundna är naturorienterade ämnen och språk (SOU 1996:43). Elevernas svar på de kommunala skolorna skiljer sig en del dels från friskoleelevernas svar och dels från sammanfattningen som SOU presenterar. De största skillnaderna är framförallt att naturkunskap är ett ämne som hamnar relativt högt upp och idrott och hälsa hamnar relativt långt ner på skalan, både vad gäller möjligheten att påverka innehållet och upplägget.

Naturkunskap är även det enda ämnet där det finns en markant skillnad kring uppfattningen av påverkan och där kommunala skolorna ligger högre. I alla andra ämnen där det är en markant skillnad så är det friskolornas elever som känner att de har mest möjlighet att påverka.

Orsaken till skillnaderna skolorna emellan kan eventuellt förklaras utifrån att elevernas uppfattning av läraren påverkar deras uppfattning av hur mycket de får vara med och påverka upplägget respektive innehållet. ”Ju sämre betyg eleverna ger läraren och innehållet i ämnena, desto mindre tycker de att de kan påverka undervisningen och desto mer skulle de vilja kunna det.” (SOU 1996:39).

Något som SOU lyfter fram är att läroboken styr hårt i vissa ämnen (1996:43). Detta skulle kunna förklara varför Matematiken ligger så lågt vad gäller möjligheten att påverka. Detta är ett ämne där man till stor del använder sig av läroboken. Andra ämnen där undervisningen ofta utgår ifrån en lärobok är; engelska, geografi och naturorienterade ämnen (1996:161). Det som kan läsas ut från SOU:s undersökningar är att de ämnen som i regel hamnar långt ner vad gäller elevernas möjlighet att påverka det är de ämnen som i större utsträckning använder sig av kursböcker. SOU lyfter fram en del forskares åsikter om just läroboken och gemensamt för forskarna är deras åsikt gällande läroboken som den starkaste styrningsfaktorn i undervisningen (1996:160).

I resultaten för enkätfrågorna 7 respektive 8 kan man se en signifikant skillnad mellan skolformerna när det kommer till påverkan i kärnämnens innehåll. Däremot finns ingen signifikant skillnad i inflytande när det gäller kärnämnens upplägg. Det är dock intressant om man ställer dessa resultat mot resultaten från fråga 3 och 4 i enkäten, där elevernas uppfattning av möjligheten att påverka lektioners innehåll och upplägg efterfrågas. Dessa resultat visar nämligen signifikanta skillnader mellan skolformerna både när det gäller innehåll och upplägg. Med andra ord när kärnämnen separeras ifrån övriga ämnen så är det inte längre möjligt att se signifikant skillnad gällande upplägget.

5. Diskussion

Det resultat som framkommit i den genomförda enkätundersökningen visar på att det finns en signifikant skillnad mellan kommunala skolor och friskolor när det kommer till elevinflytande på lektionsnivå. Det mest intressanta resultatet är det faktum att när det gäller viljan att påverka finns det ingen skillnad mellan skolformerna, den är lika stor. Däremot finns det en signifikant skillnad när det kommer till möjligheten att påverka där friskoleeleverna i större utsträckning upplever att de har en bättre möjlighet att påverka såväl innehåll som upplägg. Resultatet i sig kan ses som ett misslyckande för skolan då det i skollagen står följande: ”Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas ”(1 kap. 2 §). Det bör dock poängteras att båda skolformernas elever ser på sina möjligheter att utöva elevinflytande som relativt små överlag.

En möjlig teori till varför det är en skillnad skulle kunna vara att friskolornas profilering i form av pedagogiska metoder, språkliga inriktningar etc. skulle kunna påverka inflytandet negativt. Exempelvis i friskolor där undervisningsmetoden är starkt styrd ifrån en central organisation. Dock har denna undersökning visat det motsatta då friskola F2 är en sådan skola där undervisningsmetoden är styrd från koncernen, trots detta är detta den skola där eleverna upplever störst möjlighet att påverka lektionernas innehåll och upplägg. Det bör påpekas att ingen utav de friskolor som deltagit i undersökningen tillhör montessoripedagogiken det vill säga en pedagogik som till stor del bygger på elevinflytande.

Frågan om socioekonomisk bakgrund var ursprungligen med i enkäten för att säkerställa att det var fyra likvärdiga skolor som valts ut men man kan ändå finna intressanta resultat däri. Trots att de fyra skolorna i undersökningen har elever med relativt hög socioekonomisk bakgrund något som ibland kopplas till bättre möjligheter till elevinflytande, visar ändå resultaten att eleverna upplever att de har små möjligheter att påverka. Ytterligare en paradox är att även om det inte finns en signifikant skillnad mellan skolformerna när det kommer till socioekonomisk bakgrund så har de kommunala skolorna ett något högre medelvärde än friskolorna. Ändå är det just friskoleeleverna som upplever att de har mest elevinflytande på lektionsnivå.

En av de orsaksfaktorer som kan ligga bakom resultatet som påvisar att upplevelsen av elevinflytande är högre på friskolor är marknadsiseringsprocessen. Reformen 1992 som innebar att elever och föräldrar numera har rätt att välja skola och samtidigt öppnade upp marknaden för flera friskolor har även lett till att den kommunala skolan har varit tvungen att bli mer marknadsanpassad. Fredriksson lyfter fram att lärare både inom de kommunala skolorna samt friskolorna i allt större grad ser sig själva som marknadsförare av sin verksamhet. Medan skolorna i allt högre grad försöker sälja in sin verksamhet för att undvika att förlora sitt elevunderlag så har elever och föräldrar fått en ny roll som kunder. I och med att de får en kundroll så läggs det större vikt vid deras önskemål och behov (Fredriksson 2007:170 & 180).

Avsikten med ökad valfrihet och marknadsstyrning av skolan var just att göra lärarna mer flexibla och lyhörda för medborgarnas behov. Trots att reformen skedde under 1990-talets början så är skolan en trögrörlig institution vilket innebär att många utav de förändringar som genomfördes för länge sedan först nu visar resultat (Fredriksson 2007:179–180). Trots det

faktum att båda friskolor och kommunala skolor innefattas av marknadsiseringsprocessen så är det ändå så att friskolorna styrs mer som ett företag än vad en kommunal skola gör. En friskola är likt ett företag vinstdrivet och detta påverkar hur friskolorna relaterar till sin kundbas. Detta innebär att i en situation där friskolorna ska sälja in sin verksamhet är de antagligen mer benägna än de kommunala skolorna att göra Anpassningar efter sina kunders behov, det vill säga eleverna.

Mintrom har utfört en undersökning på amerikanska public respektive charter schools, där charter är den amerikanska motsvarigheten till den svenska friskolan. Undersökning som fokuserar kring föräldrars inflytande över sina barns utbildning visar att beslutsfattandet är en inkluderande process i charter schools i motsats till i public schools (Mintrom 2003:69). Mintrom förklarar också att charter schools inte har någon garanterad inkomst den är helt beroende av elevunderlaget. Han drar därför slutsatsen att man i högre grad ser på föräldrarna som kunder och vill tillfredsställa deras behov. Han liknar charter schools vid marknadsorganisationer och menar att dessa har startats för att konkurrera med andra skolor likt andra marknadsorganisationer. Deras överlevnad hänger därför på deras möjlighet att vara attraktivast i konkurrensen (2003:64-65). Vi ser stora likheter i vår undersökning jämfört med Mintroms även om han undersöker föräldrars inflytande och vi fokuserar på elevers. Den svenska friskolan är likt charter schools också beroende av att locka till sig elever då de finansieras av varje enskild elevs skolpeng. Vi tror därför att en möjlig orsak till att friskolans elever upplever sig ha större möjligheter att påverka lektioners innehåll och upplägg kan kopplas samman med friskolornas marknadsisering.

Det är även intressant att ställa resultaten i frågan om beslutsfattande mot resultaten om möjligheterna till elevinflytande. Man kan inte urskilja några skillnader mellan skolformerna när det kommer till hur beslutsfattandet sker i klassrummet. Än mer intressant är att de former av beslutsfattande som är vanligast inom båda skolformerna är de som har läraren som styrande aktör. Antingen kommer läraren med förslag som eleverna får rösta om eller så föreslår läraren något och fattar själv beslutet. Den senare formen är dock något vanligare på de kommunala skolorna. Trots detta kan man fundera över varifrån det upplevda större inflytandet hos friskoleeleverna kommer ifrån. Om det även på friskolorna är läraren som är den starkaste aktören när det kommer till beslutsfattande så torde elevernas upplevda möjlighet till inflytande komma från någon annan beslutsform men vilken? Det är även möjligt att det upplevda inflytandet kommer från ett helt annat område än beslutsfattande på lektionsnivån.

Denna undersökning har undersökt elevers uppfattning av deras möjlighet till inflytande på lektioners innehåll och upplägg och därefter jämfört skillnader mellan kommunala skolan och friskolan. Undersökningen kan med andra ord inte visa hur det faktiskt ser ut i skolan generellt utan det är enbart undersökta elevers perspektiv som lyfts fram. Dock säger skollag och läroplan att eleverna ska ha möjlighet att påverka sin utbildning och ett resultat som lyfter fram att så inte är fallet kan inte ses som något annat än oroväckande. Inte nog med att skolan inte är likvärdig då friskolornas elever upplever större möjlighet till inflytande dessutom är resultaten från båda skolformerna låga när det kommer till deras uppfattning kring möjligheten till elevinflytande.

Det vore intressant att vidareutveckla detta undersökningsområde, framförallt vore det spännande att genomföra en liknande studie fast med fler skolor. På så vis tror vi att det är möjligt att få en djupare insyn och eventuellt ett mer generaliserande resultat. Man skulle även kunna kombinera både en kvalitativ och en kvantitativ undersökning och på så sätt få fram

fler infallsvinklar. Exempelvis skulle man kunna kombinera en enkätundersökning ihop med intervjuer eller observationer. Vi antar i vår undersökning att marknadsiseringsprocessen kan vara orsaken till varför elevinflytandet är högre på friskolor. Det skulle vara intressant att försöka undersöka ifall man kan hitta mekanismerna bakom höjt elevinflytande.

6. Referenser:

- Dewey, J. (1997). *Utbildning och demokrati*. Göteborg: Daidalos.
- Englund, T. (2003) Skolan och demokratin – på väg mot en skola för deliberativa samtal. I B. Johnsson & K. Roth (Red.), *Demokrati och lärande*.(s.49-75). Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, A. (2007) Läraryrket och den politiska styrningen av skolan. I J. Pierre (Red.) *Skolan som politisk organisation*.(s.165-185). Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Forsberg, E. (2000) *Elevinflytandets många ansikten*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Giljam, M & Hermansson, J (2003) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Jarl, M. (2004) *En skola i demokrati? Föräldrarna, kommunen och dialogen*. Göteborgs: Göteborgs universitet.
- Kjellgren, H. (2007) Skolan som värdeförmedlare. I J. Pierre (Red.) *Skolan som politisk organisation*.(s.121-145). Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Larsson, H-A. (2003) Från illusion till konkretion? Om förutsättningarna för demokratifostran i skolan och i lärarutbildningen. I B. Johnsson & K. Roth.(Red.) *Demokrati och lärande*.(s.149-177). Lund: Studentlitteratur.
- Lgy 70 *Läroplan för gymnasieskolan*.
- Lpf 94 *Läroplan för de frivilliga skolformerna*.
- Lundqvist L- J.(2001) Privatisering – varför och varför inte? I B. Rothstein. *Politik som organisation* (3:e uppl.). (s. 252-285). Stockholm: SNS förlag.
- Mattson, I & Svensson, G. (1994) *Elever och lärare om elevinflytande i gymnasieskolan: en rapport från SLAV-projektet*. (En rapport från pedagogiska institutionen Uppsala Universitet, Nr 185) Uppsala : Uppsala Universitet, Pedagogiska institutionen.
- Parmhag, J. (1998): Montessori i vår tid. I L. Svedberg & M. Zaar (Red.). *Boken om pedagogerna*.(s. 151-162) Stockholm: Liber.
- Persson, S. (2007) *Elevdemokrati – om elevinflytande i grundskolans tidigare år*. (Pedagogiskt examensarbete, 15 poäng) Malmö: Malmö Högskola, Lärarutbildningen.
- Pierre, J. (2007) *Skolan som politisk organisation*. Stockholm: SNS förlag.
- SFS 1991: 1107 *Skollagen*
- Skolverket (1993) *Demokrati och inflytande i skolan*, Rapport 1993:36. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2001). *Ung i demokratin*. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2003): *Ung i demokratin*. Stockholm: Skolverket

SOU 1996:22. *Inflytande på riktigt - Om elevers rätt till inflytande, delaktighet och ansvar*.
Delbetänkande av Skolkommittén.

Stockholms läns länskolnämnd. (1990). *Elevinflytande i gymnasieskolan*, Rapport 1990:8.
Stockholm.

Stukát, S.(2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund:
Studentlitteratur.

Towatt, G. (1998) Waldorfskolan – ett försök till sammanfattning. I L. Svedberg & M. Zaar
(Red.). *Boken om pedagogerna*.(s. 133-150). Stockholm: Liber.

Wiklund, G. (1995) *Elevinflytande vid Gymnasieskolorna i Malmö*, Rapport 1998:644.
Malmö: Skolkontoret Malmö, undervisningsavdelningen.

6.1. Elektroniska referenser:

Mintrom, M. (2003) *Market Organizations And Deliberative Democracy: Choice and Voice
in Public Service Delivery*. Hämtat 1 oktober 2008, från
<http://aas.sagepub.com/cgi/content/abstract/35/1/52>

Ungdomsstyrelsen (2001) *Ung i demokratin, Ungdomsstyrelsens sammanfattning av
14–15-åringars demokratiska värderingar*. Hämtat 21 december 2009, från
<http://www2.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/4028e58a001ca0d101001cddd9f00054/sammanfattning1.pdf>

Om friskolor (u.å/09). Hämtat 21 december 2009, från
http://www.friskola.se/Om_friskolor_Vad_ar_en_fristaende_skola_DXNI-70434_.aspx

Enkät elevinflytande på lektionsnivå

Vi är intresserade av **din uppfattning** om dina möjligheter att påverka lektioners innehåll och upplägg.

Med **innehåll** menas påverkan av lektionens innehåll utifrån dina **intressen eller behov**.

Med **upplägg** menas påverkan på hur/var ni ska jobba exempelvis: **redovisningsform, prov, material som används i undervisningen, tid för varje delmoment i ämnet, undervisningsform och lokaler**.

1. Tycker du det är viktigt att ha inflytande över lektionernas innehåll?

Inte alls viktigt										Oerhört viktigt
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2. Tycker du det är viktigt at ha inflytande över lektionernas upplägg?

Inte alls viktigt										Oerhört viktigt
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3. I hur hög grad tycker du det är möjligt för dig att påverka lektionernas innehåll?
(exempelvis utifrån dina intressen eller behov)

Mycket svårt										Mycket lätt
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4. I hur hög grad tycker du det är möjligt för dig att påverka lektionernas upplägg?

Mycket svårt										Mycket lätt
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5. Hur mycket får du påverka de olika delarna i lektioners upplägg?

Redovisningsform (muntliga redovisningar, inlämningar, prov)									
Inte påverka alls									Påverka mycket
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Prov (utformning, typ av frågor, antal frågor etc.)									
Inte påverka alls									Påverka mycket
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Material som används i undervisningen (böcker, filmer, internet)									
Inte påverka alls									Påverka mycket
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Tid för varje delmoment i ämnet									
Inte påverka alls									Påverka mycket
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Undervisningsform (kateder, grupparbete, självstudier)									
Inte påverka alls									Påverka mycket
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Lokaler (klassrum, datasal, grupprum)									
Inte påverka alls									Påverka mycket
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10

6. Finns det några delar av upplägget som du vill kunna påverka mer?

Redovisningsform (muntliga redovisningar, inlämningar, prov)									
Vill inte påverka mer									Vill påverka mer
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Prov (utformning, typ av frågor, antal frågor etc.)									
Vill inte påverka mer									Vill påverka mer
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Material som används i undervisningen (böcker, filmer, internet)									
Vill inte påverka mer									Vill påverka mer
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Tid för varje delmoment i ämnet									
Vill inte påverka mer									Vill påverka mer
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Undervisningsform (kateder, grupparbete, självstudier)									
Vill inte påverka mer									Vill påverka mer
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Lokaler (klassrum, datasal, grupprum)									
Vill inte påverka mer									Vill påverka mer
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10

7. I vilka kärnämnen tycker du att du kan påverka innehållet?

Engelska									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Svenska									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Matematik									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Naturkunskap									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Samhällskunskap									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Religionskunskap									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Estetisk verksamhet									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Idrott och hälsa									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10

8. I vilka kärnämnen känner du att du kan påverka upplägget?

Engelska									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Svenska									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Matematik									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Naturkunskap									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Samhällskunskap									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Religionskunskap									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Estetisk verksamhet									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10
Idrott och hälsa									
Inte påverka alls								Påverka mycket	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9 10

9. Vilket är det vanligaste sättet att fatta beslut om innehåll och upplägg vad gäller lektionerna i en kurs?

Att vi individuellt får komma med förslag som vi sedan röstar om.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att läraren kommer med förslag som vi sedan individuellt röstar om.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att vi individuellt får komma med förslag där vi sedan enas om ett genom samtal med varandra.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att läraren kommer med förslag där vi sedan enas om ett genom samtal med varandra.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att vi individuellt får komma med förslag men läraren fattar beslutet.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att läraren kommer med förslag och själv fattar beslutet.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Att vi väljer ett antal representanter i klassen som får komma med förslag och sedan fattar beslut tillsammans med läraren.

Inte alls vanligt Mycket vanligt
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10. Har ni klassråd i er klass?

JA

NEJ

11. Tar ni under klassrådet upp lektionernas innehåll?

Aldrig Alltid
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

12. Tar ni under klassrådet upp lektionernas upplägg?

Aldrig Alltid
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

13. Utvärderar ni era ämnen vid kursslutet?

Aldrig											Alltid
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

14. Ungefär hur många böcker finns det hemma hos dig? Räkna inte med tidningar, tidskrifter eller skolböcker. Ringa in ett alternativ.

Inga	1-10	11-50	51-100	101-200	fler än 200
------	------	-------	--------	---------	-------------

Kön

Kvinna	Man
---------------	------------

Årskurs

1: an	2: an	3: an
--------------	--------------	--------------

*Vi tackar för din medverkan!
Emma Theiland Nilsson & Louise Andersson*